

Івашина О. О.

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

СНИ ЯК СИГНІФІКАЦІЯ ПСИХОСВІТУ ПЕРСОНАЖІВ ПРОЗИ МАРІЇ МАТІОС

У статті досліджується проблема літературознавчого тлумачення снів як одного з інструментів психологізму, особливості їхніх функцій у тексті з точки зору психологізації художньої оповіді та характеристики персонажів на матеріалі роману в новелах Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки». Оскільки тлумачення сновидінь належить до однієї з проблем глибокої психології, запропоновано застосування фрейдистського на юнгіанського підходу і основних концепцій психоаналізу та аналітичної психології в межах психопоетичної методології та принципу системного еkleктизму.

Теоретична частина статті представляє порівняльний огляд тлумачення сновидінь З. Фрейдом та К. Г. Юнгом, розкриття основних феноменів, на які звертають увагу дослідники та їхні послідовники. Оскільки сні є свідомою письменницькою імітацією несвідомої діяльності людської психіки, сформульовано гіпотезу про те, що таким чином проявляється здатність митця до створення символічних образів, які відображають особистісне несвідоме як персонажа, так і автора, а також відбитки колективного несвідомого. Проілюстровано роль снів у творенні цілісного художнього світу як ідеальної моделі юнгівської концепції синхронії.

Практичне дослідження передбачає аналіз картин сну в романі у новелах «Майже ніколи не навпаки», що підкреслюють психологізм як якісну характеристику, що притаманна творчості Марії Матіос. Для дослідження обрано композиційний прийом використання антиципації, що втілено у використанні снів-передбачень, які дозволяють персонажам і читачеві через проєктивні механізми зазирнути в майбутні події. Також проаналізовано детально зображений багаторівневий сон Доцьки, який відіграє значну роль в оповіді, оскільки дозволяє глибше осягнути психосвіт дівчини, збагнути його несвідомі структури психіки, з яких за сном можемо певною мірою охарактеризувати комплекси, інстинкти та виявити архетипи Анімуса, Великої Матері, Мудрого Старого, які реалізуються в художніх образах.

Ключові слова: психологізм, сні, психопоетика, психоаналіз, аналітична психологія, архетип, Марія Матіос.

Постановка проблеми. Кожному сняться сні. Незалежно від того, пам'ятає їх людина чи ні, індивідуальне й колективне несвідоме говорить з нами мовою снів, сповненою яскравих образів. Як зазначав К. Г. Юнг, в усвідомленому стані ми мислимо, обмежені рамками раціонального [10, с. 28]. Натомість у снах психіка спонтанно продукує образи й символи, що можуть належати до індивідуального досвіду чи містити загальнолюдські мотиви, стосуватися минулого чи майбутнього. Така варіативність змісту й призначення сновидного матеріалу спонукає митців звертатися до зображення снів персонажів як значимого композиційного прийому, що може рухати сюжет (згадаймо «Життя – це сон» П. Кальдерона), слугувати засобом психологічної характеристики головних героїв та передвісником майбутніх подій (П. Мирний «Хіба ревуть воли, як ясла повні») або ж створювати особли-

вий художній світ, як у творчості В. Шевчука, яку розглядає в контексті сновидінь Н. Фенько [7].

Марія Матіос також використовує прийом сну як позасюжетного елемента (який виконує функцію антиципації і психологічної характеристики) в багатьох творах: «Майже ніколи не навпаки», «Армагедон уже відбувся», «Черевички Божої Матері» та ін. Психологоспрямоване прочитання художньої літератури спонукає нас до пошуків фрагментів тексту, які потенційно втілюють психічні феномени. Припускаємо, що епізоди зображення снів персонажів завжди несуть в собі психічне, оскільки вони в символічній формі втілюють значний пласт психосвіту персонажа, що, гіпотетично, дозволяє аналізувати його несвідому сферу психіки та різні психічні утворення чи девіації. Це дає нам підстави вважати сні сигніфікатором внутрішнього світу персонажів, тобто засобом для імпліцитного розкриття прихованого чи

втішеного. У перспективі це може бути одним з ключів до розкриття психічної сфери авторки в контексті психопоетикальних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання свідомого та несвідомого в літературі, їхньої диференціації та засобів оприявлення протягом останніх століть були значимим предметом наукових розвідок на межі психології та літературознавства. Одним із перших українських дослідників до сфери психічного звертався І. Франко в «Секретах поетичної творчості», приділивши увагу передусім психології творчості.

Із поширенням на теренах України психоаналізу, який виник як окреме явище наприкінці XIX століття, почали з'являтися нові дослідження несвідомого митця, серед яких праці І. Хмелевського, С. Балея, В. Яреми, А. Халецького, В. Підмогильного та ін. Якісно новим етапом психоаналітичних досліджень творчості знакових українських митців після тривалого періоду стагнації, спричиненої радянською ідеологією, стали дослідження С. Павличко, Л. Плюща, М. Моклиці, М. Ласло-Куцюк, Н. Зборовської, С. Михиди та інших. Однак, ці літературознавчі розвідки було присвячено психоаналітичним дослідженням творчої постаті письменників, зважаючи на їхню біографію та творчі надбання.

Поруч з розвитком психоаналізу відбувалося також становлення аналітичної психології, початки якої було закладено К. Г. Юнгом на етапі розходження з фрейдівською концепцією в праці «Символи на метаморфози лібідо», повністю опублікованій у 1912 році, а остаточно сформовано в книзі «Психологічні типи» 1921 році. Основною концепцією, запозиченою для аналізу літератури й культури загалом стала теорія архетипів, яку було доповнено дослідженнями Е. Ноймана та Н. Фрая. Утім, вважаємо, що аналітична психологія пропонує ширший потенціал для літературознавчих досліджень завдяки глибинному аналізу психічних процесів, що протікають у сфері свідомого та несвідомого, концепції лібідо як психічної енергії (на протигагу до Фрейдівського розуміння лібідо як сексуальної енергії), що відіграє ключову роль у процесі творчості, дослідженні символів, феноменів Самості та індивідуалізації. Теоретичні та практичні аспекти цих понять представлено в працях К. Г. Юнга «Аналітична психологія. Тавістокські лекції», «Символи трансформації», «Архетипи і колективне несвідоме», колективній монографії «Людина та її символи» [12], створеній Юнгом та його послідовниками Дж. Л. Хендерсоном, М.-Л. фон Франц, І. Якобі та А. Яффе. Важливим

для розуміння ключових концептів аналітичної психології, серед яких і роль снів, є також праця М. Стайна «Юнгівська карта душі» [14].

І психоаналіз, і аналітична психологія значну увагу приділяють аналізу сновидінь, оскільки вони не контролюються свідомими імпульсами, отже, дозволяють наблизитися до глибинних шарів психіки. Однак, ця тема недостатньо широко представлена в літературознавстві. Н. Фенько здійснила ґрунтовне дослідження творів українських письменників другої половини XIX–XX століть, що містять картини сну, які, попри значний інтерес до психоаналітичних досліджень літератури залишалися поза увагою [8]. Дослідниця звертає увагу на естетичні, концептуально-стильові функції епізодів сну та проводить їхню систематизацію за характером розкриття психології героїв та взаємодії з ідейно-композиційною структурою твору.

Епізоди сну також піддаються аналізу з точки зору формування художнього простору в статті В. Кизилової [3]. Переважно юнгіанський аналіз сновидінь у літературному творі представлено в статті О. Кошелюк [4]. Психологічні аспекти творчості Марії Матіос з точки зору психоаналізу та аналітичної психології розглядає О. Підгорна, аналізуючи архетипну структуру романів «Солодка Даруся», а також розглядаючи специфіку фрейдистського та юнгіанського дослідження творчості письменниці [7].

Мета дослідження. Сни в літературі – цікавий феномен, що відкриває перед автором широкі можливості для повномірного відображення психічної сфери персонажів, не обмеженої раціональними умовностями. Ставимо на меті проаналізувати картини сну в прозі Марії Матіос для розкриття їхнього символічного значення, ролі в психологічній характеристиці персонажів та поглиблення уявлень про психологізм творчості авторки через вивчення одного з інструментів його репрезентації. Для реалізації мети передбачається виконання таких завдань: огляд основних концепцій тлумачення сновидінь (відповідно до поглядів З. Фрейда та К. Г. Юнга), формування методологічного інструментарію для осягнення картин сну в романі у новелах «Майже ніколи не навпаки», застосування елементів психоаналізу та аналітичної психології відповідно до принципу системного еkleктизму для аналізу прикладів з твору Марії Матіос.

Виклад основного матеріалу. У психології снів викликали значний інтерес дослідників ще до З. Фрейда, про що свідчить значний обсяг аналізу наукової літератури в праці австрійського психо-

аналітика «Тлумачення сновидінь», яку вперше було опубліковано в 1900 році. Вивчення сновидінь було важливим на той час кроком, що наблизив З. Фрейда, його послідовників та опонентів до розуміння несвідомого в структурі. У процесі наукових пошуків учений розглядає різні джерела сновидінь, які можуть належати до зовнішнього світу або внутрішнього органічного, емоційного чи психічного.

Основне призначення сну, за Фрейдом, це – реалізація нездійснених бажань [11, с. 34]. Досягти розуміння при цьому можна шляхом детального аналізу сну з урахуванням його аспектів, особистісного ставлення до зображених у сні предметів та осіб, значення певних образів для конкретного суб'єкта та вільних асоціацій пацієнта.

К. Г. Юнг не заперечував значення відкриттів З. Фрейда та і погоджувався, що часом сні можуть відображати витіснені та здійснені бажання, зважаючи на широкий пласт несвідомо сприйнятих аспектів життя. Однак, під сумнів він ставив шлях вільних асоціацій, яким пацієнти мали прийти до сенсу свого сну, оскільки значну владу над людьми, особливо стосовно делікатних проблем, мають комплекси – витіснені емоції, травматичні спогади, що активуються під дією певного тригера і впливають на Его-свідомість [12, с. 11]. Зважаючи на ці комплекси, шляхом асоціацій особистість від будь-якої відправної точки дійде до «заборонених» думок, що часто пов'язані з найбільш потужними для психіки комплексами: батьківським, материнським, сексуальним [12, с. 11].

Сновидіння в житті та в літературі мають різне призначення та спонукають до пошуку спільного та відмінного в методиці тлумачення. Зважаючи на вплив комплексів, вбачаємо деяку небезпеку однобічного трактування символіки літературних сновидінь, оскільки наближення до об'єктивного змісту може стикатися й конфліктувати з констеляцією комплексів самого дослідника, що значною мірою суб'єктивізуватиме інтерпретацію тому, що комплекси змушують психіку реагувати відповідним шляхом [13, с. 49]. Для уникнення цих явищ пропонуємо досліджувати психічні феномени, зокрема сні, із застосуванням одного з принципів психоаналітичної методології – системного еkleктизму [6], відповідно до якого можемо застосовувати різні психологічні підходи до інтерпретації психічних феноменів, що знаходять своє відображення у снах як частині художнього тексту, для цілісного осягнення психосвіту персонажів прози Марії Матіос. У межах даної статті – це фрейдистський та юнґіанський підхід до тлумачення сновидінь.

І З. Фрейд, і К. Г. Юнг значною мірою детермінують символи сновидінь конкретним життєвим досвідом пацієнта, психічними травмами, розглядаючи різні його аспекти: індивідуальне і колективне. Однак, якщо порівнювати ці два підходи, то можна виявити у фрейдистському аналізі тенденції до уніфікації мотивів сновидінь до витіснених бажань, хоч і з урахуванням особистісного контексту. При цьому вони значною мірою пов'язані з об'єктами та процесами реального світу, що відбуваються під дією зовнішніх та внутрішніх (чуттєвих, органічних та психічних) подразників [11].

За Юнгом, сні – це відображення несвідомо сприйнятих аспектів подій у символічній та образній формі [12, с. 5], з одного боку, і можливість наблизитися до відносно автономних щодо дійсності структур, що населяють несвідому частину психіки: архетипів, комплексів, інстинктів. Символ має особливе значення для людської культури, оскільки дозволяє наблизитися до явищ, які виходять за межі людського розуміння, для позначення понять та образів, які неможливо передати точно. Саме тому символи найбільш характерні для всіх релігій, бо роздуми про «божественне» приводять до розуміння порогу можливих уявлень про щось сакральне.

Символи можуть спонтанно з'являються під час сновидінь [12, с. 4], однак, письменник вдається до цього, здавалося б, цілком свідомо, імітуючи сновидну діяльність персонажів. У такому випадку, як і аналітичні психологи, стикаємося не лише з символом, а й з неповторною особистістю, що його породила [12], але для літературознавця – це не пацієнт і не сам персонаж, оскільки ми не можемо наділити його достатньою автономністю психічної діяльності. Джерелом символу виступає авторський психосвіт, а реалізація смислів відбувається через проєктивні відносини з психікою реципієнта, дозволяючи переживати катарсисні відчуття від переживання чужої сновидної діяльності та усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків сну персонажа та його значення для майбутнього (ступінь залежатиме від бажань читача до пошуку істини та його можливостей до глибинного тлумачення). Оскільки, в дійсності неможливо настільки детально збагнути всі аспекти снів, література здатна задовільнити цю потребу.

За Юнгом сні мають не тільки каузальне походження, вмотивоване подіями дійсності, а й глибоко символічне та провісне, оскільки джерелом снів є несвідоме, яке значно ближче до «психічної» сфери буття (перехідної між психічним та непсихічним), що за теорією синхроністичності має більш тісні зв'язки зі світом поза особистістю,

для якого характерний прихований порядок, єдність усього сушого та певне призначення кожної події [13, с. 175]. Про достовірність цієї теорії можна певною мірою дискутувати щодо реальності, яка нас оточує, однак для художнього світу ці принципи є дієвими, якщо зважати на його системний характер, де кожен елемент відіграє певну роль. За такого принципу, для майстерно побудованої текстуальної дійсності епізоди сну є значимою частиною композиції, яка доповнює й поглиблює сюжет, виконує залежно від свого змісту пояснювальну, уточнювальну чи антиципаційну мету з можливостями комбінування. Тобто при тлумаченні снів персонажів як частини цілісного художнього тексту, який ми здатні охопити в обох відрізках часу (до і після) відносно епізоду сну можемо повною мірою застосовувати каузальний та акаузальний підходи для з'ясування причини та мети підняття з несвідомого певних образів.

Для прикладу з роману Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки» використовуємо згадки сну Василини, що з тривожними думками прокинулася з четверга на п'ятницю [5, с. 50], хоч і без деталізованого зображення її нічних видінь, а також сон Мариньки, яка таким чином побачила, де шукати кістки Кирила [5, с. 55]. Провісним можна вважати і сон Доцьки, який далі буде проаналізовано більш детально, оскільки його представлено за допомогою численного обсягу тексту. Зокрема, його епізод: «А він уже сердиться на неї, майже тягне за руку до вогню. Та із сердитого полум'я батькової хати чомусь вибігають живі-здорові, неушкоджені, до того ж радісні Андрій з Оксентієм і йдуть навприсядки колом довкіл охопленого вогнем Дмитрика» [5, с. 33]. Як композиційний прийом ці епізоди слугують одним із засобів зацікавлення, «гри» з читачем, якому автор дає підказки щодо подальших подій або таким чином рухає сюжет. Як інструмент психологізації, картини снів-передбачень представляють художній світ як цілісне синхронійне поле, де читач бачить не тільки причинно-наслідкові зв'язки з минулим, а й призначення кожного елементу тексту для майбутнього.

Крім значення для сюжету, сні можуть виступати як інструмент психологізму художньої прози. У першій новелі сон відіграє значиму роль у репрезентації психосвіту одного з жіночих персонажів – Доці. Повторюваний сон з вогнем дозволяє наблизитися до тлумачення несвідомих проявів її психічного: «Відколи не стало Дмитрика, Доці роками, з ночі в ніч, снівся вогонь... Та такий червонецький, як розбризкана кров із замерзлої

калини. І язикатий такий. Гостроверхий. Всюди-суций. Місця від себе ніде не лишає!» [5, с. 31].

Оскільки за Фройдом сні можуть вказувати на витіснені або притлумлені бажання сновидця, вогонь, що сниться Доці, можна трактувати як символ сексуальної енергії, кохання, пристрасті [10], що не знаходить реалізації через її пасивну роль у статевому житті: «Доцька, хоч має двоє дітей, вперше в дотеперішньому своєму житті побачила живий чоловічий страм... Дотепер вони існували якось окремо – дужий-здоровий Павлів батіг, який вона лише чула в собі гарячими поштовхами... і оцей зів'ялий Дмитриків пуп'янок» [5, с. 26]. За концепцією З. Фрейда, сні про пожежу мають зв'язок із заборонаю «грати з вогнем», відповідно до чого сон знімає цю заборону й показує реалізоване бажання [11].

Цей комплекс активізується після епізоду з омиванням Дмитрика та його передсмертним проханням. Подальший образ хлопця, що являється Доцьці в яскравій картині сну дозволяють реалізуватися її витісненому бажанню, що знайшло своє відображення у безсиллі перед язиками полум'я, а також у викривленому портреті Дмитрика з неприродним зовнішнім виглядом, який передає його фізичний стан під час близького контакту з дівчиною, але теж охопленому вогнем: «Дмитрик не Дмитрик – лише тінь його біла, ніби повісмо, обчухране вітром. З розмитими рисами. На переломлених прутиках ніг... І весь вогнистий, палахкий, гарячий.» [5, с. 33].

З її хвилювання – «Йї страшно. Йї дивно. Йї моторошно. Йї нема кому сказати» [5, с. 26] – стає зрозумілою її ідентифікація радше як дівчини, ніж як жінки, що ілюструє певні соціальні умови (відсутність статевого виховання та відвертості в сім'ї, замовчування теми сексуальності, зокрема жіночої). Підсилює цей стан нумінозне переживання від близькості втілень Еросу та Танатосу, оскільки в цей момент Доцька відчуває фантомний запах свічок та ладану, живиці на вінку і свіжостесаного хреста, дотик до цвинтарної глини, хоч виконує сексуальне бажання ще живого Дмитрика та слухає його сповідь про заборонене кохання.

Образ вогню у сні стає динамічним, проявляє себе на різних рівнях відчуттів: «Закриється Доцька руками – а ті гостролезі язики облизують її холодне від жаху тіло. Залізають у пазуху. Хапають за волосся. І відбивається вона цілу ніч від пожежу, як від нападника, проте не плаче й не кричить, лиш б'є голими руками. Та не стає йї сили подужати хижого багатоголового звіра» [5, с. 31–32].

Якщо порівнювати сприйняття й переживання образу вогню двома жінками, що певною мірою протиставляються в межах цієї новели, то для Доцьки вогонь – непереможний звір, що має багато голів, як дракон чи гідра. Натомість, Василина свій вогонь приручила й опанувала його стихію: «Любить слухати, як у печі потріскують дрова. Дивитися, як язика стриноженого вогню вириваються між кілець плити» [5, с. 38]. Це вказує на те, яким чином вони втілюють архетип Великої Матері в його неповній реалізації (Доцька) та владній і могутній (Василина) [2]. Таким чином, сон Доцьки стає вагомим інструментом моделювання характеру, ілюстрації психічних станів і процесів дівчини та слугує при цьому одним із засобів диференціації в системі персонажів твору.

Перенесення тлумачення цього сну в юнгіанську площину дозволяє нам збагнути його сенс поза межами особистісних інстинктів та комплексів, які у випадку з Доцькою вступають у конфлікт, що було розкрито через тлумачення сну як сексуального бажання. Однак, символічне трактування художніх образів, які Марія Матіос створює для сну Доцьки, дозволяють проаналізувати індивідуальні архетипи її несвідомого, зокрема одну з архетипних субстанцій психіки, що має протилежну (чоловічу стать) – Анімуса. Поняття Аніми/Анімуса є надзвичайно важливими для юнгіанської психології. За Юнгом, Аніма/Анімус є проекцією жіночого/чоловічого і, водночас, фактором, що допомагає створювати подальші проекції осіб протилежної статі для конкретної особистості. При цьому ці архетипи диференціюються не лише за гендерною ознакою, а й за психічною функцією: «Аніма відповідає материнському еросові, анімус – батьківському логосові» [8, с. 30]. М. Стайн пояснює це поняття як функціональний комплекс, зосереджений на адаптації до внутрішнього світу, тобто психічна структура, що забезпечує зв'язок Его з образами і переживанням Самості [13, с. 117]. Відповідно до досліджень М.-Л. фон Франц, цей архетип можна інтерпретувати через сні, чоловічі персонажі яких для жінок можуть бути втіленням Анімуса [12].

Якщо розглядати Дмитрика як відображення Анімуса Доцьки, то можна помітити досить нетипове поєднання, яке, тим не менш, глибше розкриває характер персонажа. Доцька постає перед читачем скромною, спокійною, жіночною, що могло б дати підстави розглядати її Анімус як втілення маскулітних рис. Однак, архетипно близьким до її «внутрішнього чоловіка» стає юнак Дмитрик, що символізує її недостатню реалізацію як жінки, слабку внутрішню позицію. Однак, при цьому

уві сні Дмитрик набуває рис іншого архетипу, що належить до колективного несвідомого – Мудрого Старця: «І так само раптово вогонь охоплює білі патли його відрослого за роки небуття волосся. Дмитрик весь білий, мов старець з-під великодньої церкви» [5, с. 33], що символізує високий рівень її духовного розвитку [12, с. 199], внутрішню трансформацію психіки під впливом внутрішніх протиріч. До того ж, якщо сприймати Дмитрика як носія образу Анімуса Доцьки, то стає зрозумілою їхня духовна близькість, оскільки контакт з Анімусом створює великий потенціал для психічного розвитку і потяг до людини, бо несе в собі сакральне значення – народження символічної дитини як утілення Самості [13, с. 127].

Крім цього, деякі елементи сну можуть вказувати на фізіологічний стан персонажа. Посилаючись на дослідження Шернера, З. Фройд зазначає, що сні здатні сигналізувати про певні зміни в організмі, оскільки будинок часто є його втіленням у несвідомому стані [11]. К. Г. Юнг також розглядає можливість сну відображати стан організму. Сновидець може бачити тіло як дим, охоплений вогнем. При цьому завдяки образам, що мають архетипне походження, соматичні процеси отримують змогу доходити до его-свідомості, тобто ставати усвідомленими [12].

Охоплений вогнем будинок, що сниться Доцькій [5, с. 34], також може тлумачитися як сигнал про зміну в її організмі, що далі підкріплюється сном про рибу, який традиційно в українській культурі сниться до вагітності й пов'язаний з «давніми уявленнями про рибу-душу» [1, с. 683]. Оскільки Доцька знала про цю прикмету, сон стає сигніфікатором не лише її витіснених бажань, а й фізіологічного стану: «...Коли закукурікав другий півень, Доця якраз ловила руками мальки форелі в загаті... Увесь день Доцька так банувала за тим недодивленим сном, що рибка приснилася їй і наступної ночі. Та вона вже не боялася. Ні вогню, ні Дмитрика. Знала, що скоро понесе. Риба жінці в сні – до дитинки» [5, с. 34–35].

Як бачимо, особливу роль Марія Матіос при змалюванні образу Доці надає повторюваним снам, що демонструє їхнє особливе значення, а також може свідчити про приєднання архетипного змісту до особистісних асоціацій [12]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сон як позасюжетний елемент літературного твору має подвійне навантаження, оскільки є репрезентантом психосвіту персонажа, а в складі цілісного тексту дозволяє наблизитися до розуміння психічних структур автора, адже несе в собі

певну проекцію індивідуального несвідомого письменника та відбитки колективного несвідомого. За допомогою снів виявляємо специфіку несвідомого персонажів, метаморфози їхньої психіки на шляху індивідуації, оприявлення індивідуальних та загальнокультурних архетипів. У свою чергу здатність до імпліцитного відображення психічних феноменів через змалювання сну, що передбачає довільну образотворчість, ілюструє здатність автора до народження символу, що прагне реалізуватися через злиття колективних архетипів з індивідуальним несвідомим.

У першій новелі роману Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки» представлено кілька картин сну, які мають різне призначення. Згадки про

сни Василини та Мариньки розкривають сон як інструмент передбачення, що черпає інформацію з несвідомої сфери персонажів та пов'язує усі часові виміри твору в єдину цілісність. Найбільш деталізовано представлено сон Доцьки, який можна трактувати як здійснення нереалізованого бажання та відображення фізіологічного стану дівчини за фрейдистським підходом, а також як діалектичний психічний процес особистості під впливом взаємодії з психічною структурою Анімуса, який зазнає трансформації і злиття з архетипним образом Мудрого Старого. Розширений аналіз художніх утілень особистісних та загальнокультурних архетипів у творчості Марії Матіос становить перспективи подальших досліджень.

Список література:

1. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гаврищенко В. М., 2015. 912 с.
2. Івашина О., Михіда С. Архетип Матері в романі Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки». *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. Вип. 203. Кропивницький : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 26–31.
3. Кизилова В. Мотив сну в казках Валерія Шевчука збірки «Панна квітів»: типологія, функції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія* [зб. наук. праць]. Одеса, 2016. Вип. 21. Т. 1. С. 13–16.
4. Кошелюк О. Символізація містичного: психоаналітична інтерпретація оніричного тексту. *Філологічні трактати*. 2010. Т. 2, № 4. С. 36–42.
5. Матіос М. Майже ніколи не навпаки. Сімейна сага в новелах. К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2022, вид. 2-ге. 224 с.
6. Михіда С. Психопоетика українського модерну : Проблема реконструкції особистості письменника : [монографія]. Кіровоград : «Поліграф – Терція», 2012. 357 с.
7. Підгорна О. Архетипна структура буковинського наративу Марії Матіос (конспект роману «Солодка Даруся»). *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. 2018. № 11. С. 212–223.
8. Фенько Н. Естетичні функції картин сновидінь у художніх творах українських письменників другої половини XIX – XX століть : автореф. дис. ... канд. філ. наук : 10.01.01 – українська література. Дніпропетровськ, 1999. 19 с.
9. Юнг К. Г. Аіон: Нариси щодо символіки самості. Пер. з нім. Катерини Котюк; наук. ред. О. Фешовець. Львів : «Астролябія», 2016. 432 с.
10. Freud S. Dora: An Analysis of a Case of Hysteria. New York : Colier Books, 1966. 157 p.
11. Freud S. The Interpretation of Dreams. Translated by A. A. Brill. Wordsworth Editions, 1997. 452 p.
12. Jung C. G. Man and His Symbols. Random House Publishing Group, 2012. 432 p.
13. Stein M. Jung's Map of the Soul: An Introduction. Open Court Publishing, 1998. 244 p.

Ivashyna O. O. DREAMS AS A SIGNIFICATION OF THE PSYCHOLOGICAL WORLD OF PROSE CHARACTERS BY MARIA MATIOS

The article investigates the problem of literary interpretation of dreams as one of the tools of psychologism, the peculiarities of their functions in the text in terms of psychologization of the fictional narrative and characterization of characters on the basis of the novel in the novels by Maria Matios "Hardly Ever Otherwise". Since the interpretation of dreams is one of the problems of deep psychology, the application of the Freudian and Jungian approaches and the basic concepts of psychoanalysis and analytical psychology within the framework of psycho-poetic methodology and the principle of systemic eclecticism is proposed.

The theoretical part of the article presents a comparative overview of the interpretation of dreams by Freud and C. G. Jung, revealing the main phenomena that researchers and their followers pay attention to. Since dreams are a conscious writer's imitation of the unconscious activity of the human psyche, the author formulates a hypothesis that this manifests the artist's ability to create symbolic images that reflect the personal unconscious of both the character and the author, as well as the imprints of the collective unconscious. The role of dreams in creating a holistic artistic world as an ideal model of the Jungian concept of synchrony is illustrated.

The practical study involves the analysis of dream images in the novel in the short stories “Hardly Ever Otherwise”, which emphasize psychologism as a qualitative characteristic inherent in the work of Maria Matios. The compositional technique of anticipation is chosen for the study, which is embodied in the use of dreams-foresight, which allow the characters and the reader to look into future events through projective mechanisms. The author also analyzes the detailed depiction of Dotsia’s multilevel dream, which plays a significant role in the story. It allows us to comprehend the girl’s psychological world more deeply, to understand her unconscious mental structures, from which we can characterize complexes, instincts, and identify the archetypes of Animus, Great Mother, and Wise Old Man, which are realized in artistic images.

Key words: *psychologism, psychopoetics, psychoanalysis, analytical psychology, archetype, Maria Matios.*